

Diane Lillo-Martin és Catedràtica de Lingüística (Board of Trustees Distinguished Professor) a la Universitat de Connecticut (EUA) i investigadora sènior als Haskins Laboratories.

<https://lillomartin.linguistics.uconn.edu>

Enregistrament en vídeo de l'entrevista

<https://www.youtube.com/watch?v=RxCn8BxplhY>

(1) Moltes gràcies, Diane, per ser aquí avui i per concedir-nos aquesta entrevista. Tenim unes quantes preguntes per a tu. Comencem amb la primera: quan vas començar a treballar amb la llengua dels signes i per què?

Bé, vaig començar a estudiar la llengua dels signes quan era una estudiant a la California State University, a Northridge (CSUN). Havia descobert la llengua de signes uns anys abans i vaig començar a anar a cursos de llengua de signes quan anava a l'institut. Llavors vaig descobrir la lingüística i vaig fer cursos de lingüística, i veia que tenia aquests dos interessos molt diferents durant molt de temps fins que vaig començar a aprendre sobre la llengua de signes a CSUN i d'altra gent que havia treballat en aquest camp. Vaig tenir molta sort, en això. Un estiu, quan encara era estudiant d'universitat, hi va haver un grup de gent del Salk Institute que van venir a CSUN per presentar la feina i la recerca que estaven fent. Crec que volien ampliar l'equip, sobretot amb investigadors de la sordesa. Finalment, em van agafar. Vaig anar a estudiar allà simplement per l'experiència. Va ser un bon començament per veure quin tipus de recerca feia aquella gent.

(2) Et molesta que t'etiquetin com a “lingüista de llengües de signes”?

No em fa res que m'etiquetin com a “lingüista de llengües de signes”, és el que faig, però sempre que la lingüística que no és de llengües de signes cregui que hi ha una línia divisòria estricta i que el que jo faig no és rellevant per al que ells fan. I, certament, de vegades hi ha gent que es pensa que el que fan els lingüistes de llengües de signes és interessant i diferent, però hi mantenen una certa distància. Prefereixo que això no passi. Principalment estudio les llengües de signes, però no és exclusiu i no vol dir que no estudiï també les llengües parlades. Però estic molt contenta de ser una lingüista de llengües de signes.

(3) Quins són els canvis principals que heu experimentat en la recerca de les llengües de signes al llarg de les passades dècades?

Diria que hi ha hagut una expansió quant al tipus de recerca que s'està fent i hem passat gradualment del que abans principalment era un intent de demostrar que les llengües de signes són, efectivament, llengües —quan jo m'estava formant—, a un interès molt més gran tant per les similituds com per les diferències entre llengües de signes i llengües parlades. Solia ser important no parlar de les diferències i crec que això ja no és així, i per tant hi ha hagut un gran canvi. Crec que hi ha hagut un creixement i, cada vegada més, hi ha cada cop més gent de diferents àrees de la lingüística estudiant les llengües de signes, tot i que encara hi ha àrees on encara s'hi podria fer molt més. També m'agradaria veure un creixement en el nombre d'acadèmics sords que treballen amb les llengües dels sords.

(4) Si mires enrere, creus que hi ha hagut canvis en les comunitats de sords dels Estats Units o en els països on has treballat al llarg d'aquests dècades?

Crec que l'impacte més gran ha derivat de l'augment de l'ús d'implants coclears, perquè vol dir que molta gent sorda ara creix amb una exposició encara més limitada a les llengües dels signes i a les comunitats de sords, i això significa que la comunitat de sords pot estar reduint-se a molts llocs. Per tant, és una gran preocupació el que està passant a les comunitats de sords i amb el futur de les llengües de signes. El fet que molta gent no vagi a escoles de sords ja fa temps que és un problema, però ara sembla que encara menys gent fa servir les llengües de signes. I crec que és un problema important. D'altra banda, hi ha hagut un creixement d'acadèmics sords, però ha estat molt lent i estaria bé veure com encara creix més.

(5) Treballes bàsicament als Estats Units, però també col·labores molt amb Europa i també amb Amèrica del Sud. Quines són les diferències principals entre la recerca de llengües de signes dels Estats Units i la d'Europa, si és que n'hi ha cap?

No estic segura de poder destacar diferències a l'entorn de com es fa la recerca de llengües de signes en un sentit ampli. Hi ha, però, moltes petites diferències: no hi ha corpus d'ASL, per exemple, i això afecta moltes de les coses que s'hi fan. Una de les qüestions que més afecta la manera com es fa la recerca dels Estats Units és que hi ha diversos laboratoris —encara no són suficients— fent diferents tipus de recerca, sense compartir dades entre ells, sense anotacions comunes o qüestions així. Això vol dir que, d'alguna manera, algun tipus de creixement als Estats Units és més lent, perquè no està concentrat, no és coherent. A Europa, amb països petits, pot haver-hi un laboratori o un grup principal, o potser dos, però no cal preocupar-se per estandarditzar els diferents grups, cosa que crec que és un problema als Estats Units. Has mencionat Brasil. Hi ha hagut molts canvis al Brasil en les últimes dècades: hi ha hagut una expansió en la formació d'estudiants sords i això afecta molt el que està passant allà, hi ha més activitat que als Estats Units, i és un contrast interessant.

(6) Una pregunta general: quina creus que és la contribució potencial de la lingüística de llengües de signes a la lingüística general i les disciplines concomitants?

Bé, crec que les mateixes qüestions que ha remarcat ja molta gent són encara molt importants, com el fet que el llenguatge no està limitat a la modalitat parlada, i quines altres propietats transcendeixen la modalitat. S'ha parlat molt del tema de les diferències entre modalitats, però crec que encara és una qüestió important a considerar. És molt important per a nocions com el funcionament, l'evolució o l'adquisició de les llengües incloure també informació sobre llengües de signes a més de llengües parlades. Per tant, des d'aquest punt de vista encara s'hi pot fer molt. També és important ajudar a traçar les línies entre el fet que la llengua no està limitada a la modalitat parlada; cal expandir-ho també cap a les llengües de signes, però sense ser gaire laxos, ja que he vist gent, potser no especialistes, fent un pas més i dient: «És igual, la llengua pot ser parlada, o amb signes... Pot ser qualsevol cosa». Això és anar massa lluny, perquè una llengua no pot ser qualsevol cosa, sinó que està restringida i cal saber on són les fronteres. No vull dir que no hi hagi res més enllà de la llengua parlada i la llengua de signes, però hem de saber on són els límits d'un sistema del tipus que solem anomenar *llenguatge humà*. I cal entendre bé tots aquests sistemes.

(7) Ets la presidenta de la Sign Language Linguistics Society (SLLS), una associació acadèmica internacional de lingüistes de llengües de signes. Quins objectius generals té?

Els més generals són promoure la recerca de llengües de signes, promoure la lingüística de llengües de signes i fomentar-ne la continuïtat i el desenvolupament. De fet, vam trobar-nos no fa gaire i vam debatre sobre maneres d'acomplir aquest objectiu i com podríem ampliar-lo o considerar-lo en un sentit general en relació amb la nostra manera de treballar. Hi haurà molts desenvolupaments en el futur en aquest sentit. Espera. Preguntes següent! (riu)

(8) Quines són les principals línies d'activitat actualment de la SLLS?

Crec que l'activitat principal sempre ha estat la promoció i el manteniment del congrés sobre la recerca teòrica en llengües de signes (Theoretical Issues in Sign Language Research, TISLR), que ara es fa cada tres anys. La SLLS, en part, va ser fundada per assegurar que aquest esdeveniment se seguís fent, i això és en el que invertim gran part del temps, assegurar-nos que aquests congressos continuen fent-se. També tenim una pàgina web on publiquem nova informació, tenim xarxes socials per transmetre informació a la gent... Però ara estem considerant altres mitjans per expandir el que fem i que pertànyer a la societat tingui un valor més gran per als investigadors de llengües de signes. També hem estat involucrats a fer declaracions de suport a diverses activitats de la lingüística de les llengües de signes i hem arribat a un acord amb la World Federation of the Deaf per treballar per als nostres interessos comuns, cosa que també volem expandir en aquests moments.

(9) Parcialment ja has respost el que et volia demanar. Creus que una associació acadèmica com la SLLS pot canviar la situació de les llengües de signes, de la comunitat sordes, dels signants sords...?

Crec que podem donar un suport oficial a diverses accions, com el reconeixement de la llengua de signes allà on s'ha intentat, i en aquest sentit crec que podem ajudar. Crec que hi ha moltes limitacions en allò que nosaltres podem fer des d'un punt de vista pràctic. Abans he mencionat la World Federation of the Deaf. Són molt actius i tenen molt personal, estan molt implicats en activitats diferents... Nosaltres no treballem en aquests condicions. Seria un canvi molt gran per a nosaltres esdevenir un grup d'aquest tipus. Però crec que estem interessats a tenir un component de suport de les necessitats polítiques, educatives o vitals de les comunitats sordes, i també volem donar suport a les persones que volen començar a fer recerca i ampliar-la on ja s'està fent. Ajudem, doncs, en coses així, i per això crec que ens mourem cap a alguna d'aquestes direccions en un futur.

(10) Tornant a la feina, pel que fa a la lingüística de llengües de signes, quines són les teves àrees de recerca principals en aquest moment?

Actualment, estem molt centrats en l'adquisició de llengües de signes, incloent-hi l'adquisició de llengua de signes per part de nens sords amb pares sords. Aquest és un projecte que he anat fent fins a cert punt durant molt de temps. Ara, però, estic molt centrada en un projecte que és molt pràctic per fer que un conjunt de dades que vaig recollir fa cert temps estiguin totalment anotades i disponibles per a altres investigadors. Estic, doncs, interessada en la construcció d'un corpus per compartir amb altres investigadors, per estimular la recerca. No és un tema de recerca, sinó una eina. Això d'una banda. També estic molt interessada a continuar analitzant aquestes dades i altres dades sobre com els nens sords adquireixen la llengua de signes. En part, ara, hi ha un

altre enfocament pràctic per a tot això, perquè estic desenvolupant un projecte que espero que financin i que prosperi, que s'ocuparà de la manera com els nens sords desenvolupen la llengua dels signes quan estan no en una família de sords, sinó en una família oient, però que ha decidit incloure la llengua de signes com a una de les seves llengües. També volem analitzar com són els pares com a aprenents de la llengua de signes en aquest context. La gent no ha pensat en els pares com a aprenents, com aprenen la llengua dels signes, com això passa i també com això es relaciona amb el desenvolupament dels seus fills. Aquest és un projecte en què hem estat treballant amb Debbie Chen Pichler, Elaine Gale and Jon Henner, tots són part del projecte. Esperem tenir finançament i poder començar el projecte aviat. Això es relaciona d'alguna manera amb un altre projecte en què he estat treballant durant aquests anys: analitzar com els nens aprenen tant la llengua de signes com la llengua parlada, és a dir, el projecte sobre bilingüisme bimodal, el qual, principalment, es fixa en nens oients en famílies sordes, nens CODA (Children of Deaf Adults), per veure el seu desenvolupament bilingüe, però també ens fixem en nens sords que són signants nadius, els pares dels quals són signants, i els nens han rebut implants coclears, per veure en aquest context en què els nens estan exposats a la llengua dels signes des del naixement com és el seu desenvolupament bilingüe. Com que vam veure que el seu desenvolupament és molt similar al dels nens oients i als nens CODA tant pel que fa a la llengua de signes com a la llengua parlada, ha estat part de la motivació per dir: «Bé, vejam què passa ara si l'objectiu segueix sent el bilingüisme bimodal però la família encara són aprenents de la llengua dels signes». Aquest és un dels futurs projectes. Però una altra punt clau del projecte de bilingüisme bimodal consisteix a veure com funciona el *code-blending* (amalgama de codis), i per tant hem observat els nens, i la gent que interactua amb els nens i la manera com utilitzen les dues llengües simultàniament. També ens ha interessat molt com es pot derivar, quin tipus d'estructures calen per a això, i hem descobert que per investigar-ho més necessitariem dades de gent que faci servir una llengua més complexa que la dels nens de dos anys. Per tant, ara som enmig d'un projecte amb CODA adults que se centra en el tipus d'estructures que faran servir en el *code-blending* i de com de complex pot arribar a ser. El mes que ve recollirem dades, i espero que això dugui a anàlisis noves. Aquest és un projecte amb molta altra gent, inclosa Ronice de Quadros, que lidera el projecte en paral·lel al Brasil, i també Susi Wurmbrandt i Jonathan Bobaljic estan treballant amb nosaltres en l'anàlisi teòrica. Espero que sigui un pas endavant respecte a on som i que tinguem dades més complexes de *code-blending* i poder saber més coses sobre com es pot derivar.

Sensacional la varietat de temes de què parles!

No sembla que em pugui centrar en un tema, oi? (riu)

(11) **Ens has explicat part de les teves prioritats. Si mirem enrere i mirem el camp en general, quins haurien de ser els temes o àrees prioritàries per a la recerca en llengües de signes com a tal?**

Crec que depèn molt de com mirem el camp, perquè en la lingüística de llengües de signes hi ha la imperiosa necessitat de l'àrea de recerca aplicada, pràctica, perquè afecta les vides de la gent, que la seva llengua sigui reconeguda, i que sigui emprada amb els nens sords, i d'altra banda, conèixer com l'exposició primerenca a una llengua de signes afecta des del principi el desenvolupament lingüístic i cognitiu. Això és molt important per aquestes raons i per això crec que cal parar molta atenció a aquesta àrea d'estudi. Quan pensem en el camp com a lingüística o ciències cognitives, sobre les quals m'has preguntat abans, aquest tipus de preguntes encara són importants, però hi ha molt interès

a tenir estudis profunds de les gramàtiques de les diferents llengües de signes. Estic molt contenta que hi hagi un projecte sobre això a Europa per tenir una descripció més exhaustiva de les estructures que són part de les diferents llengües de signes implicades. I m'agradaria veure'n més desenvolupant-se, perquè puguem abordar qüestions a l'entorn dels efectes en la modalitat, de la gamma de propietats que tenen a veure-hi... Aquestes qüestions crec que són molt importants. Per tant, seria important tenir no només el ventall de llengües que ja s'han estudiat, sinó també tenir un ventall de llengües estudiades més ampli. Crec que encara sabem massa poc sobre les llengües de signes d'altres països que no siguin els d'Europa i els Estats Units, i estaria molt bé tenir més informació sobre com les llengües de signes funcionen en àrees diferents.

(12) Totalment d'acord. Diries que les llengües de signes són llengües en perill d'extinció?

Probablement moltes, sí. Probablement totes, en el sentit que amb el ràpid desenvolupament dels implants coclears i el nombre decreixent de nens exposats a la llengua de signes a una edat primerenca, és possible. I pot fer creure algunes persones, fins i tot, que la llengua de signes no és "necessària" des de la perspectiva dels que creuen que és una eina, només. D'altra banda, als Estats Units si més no, la National Science Foundation (NSF) no considera les llengües de signes en perill d'extinció o, almenys, en general. No consideren que l'ASL (American Sign Language) estigui amenaçada. Això es basa en una perspectiva de la manera com defineixen les "llengües en perill d'extinció" per al finançament que atorguen, i suposo que és perquè van concloure que ara per ara encara hi ha suficients parlants i que hi ha robustesa en la transmissió i no s'extingirà aviat. No sé si tenen raó sobre aquesta conclusió: definitivament, és just estar preocupat perquè les llengües de signes estan en perill i especialment en algunes àrees on l'ús d'implants coclears està esdevenint aclaparadora /o el nombre de signants o les comunitats de signants són petits. Estic segura que hi ha algunes llengües de signes que complirien tots els requisits de l'NSF per ser una llengua en perill perquè són de comunitats petites, en primer lloc. Però crec que hem de preocupar-nos per les llengües de signes, que, en un sentit ampli, estan en perill.

(13) Has mencionat algunes de les qüestions de les llengües en perill, però quines són les qüestions més urgents a tractar amb polítiques concretes per a les llengües dels signes? I a qui caldria adreçar la defensa per la llengua de signes?

Crec que té a veure amb diferents tipus de qüestions i diferents tipus de llocs depenent de qui té el poder per fer les coses. Per tant, per exemple, abans mencionàvem el Brasil. Al Brasil, el reconeixement oficial de la LIBRAS (llengua de signes brasilera) com una de les llengües de país ha tingut molts efectes en cascada en l'educació de les persones sordes, educació en la llengua dels signes, etcètera. Per tant, en alguns llocs, tenir com a objectiu el reconeixement nacional de la llengua de signes seria una bona manera de canviar aquest tipus de coses, perquè tindria unes implicacions en cascada en àrees diferents en què caldria centrar-se. Als Estats Units, això no és gaire plausible. Als Estats Units no tenim llengua oficial, i si en tinguéssim seria l'anglès, i a la gent que vol l'anglès com a única llengua o com a llengua prioritària, li agradaria veure l'exclusió de la resta de llengües. Les úniques conseqüències que puc preveure del fet que el país adopti polítiques lingüístiques són dolentes, perquè aquestes polítiques lingüístiques derivarien cap a l'exclusió d'altres llengües. Per tant, la lluita per al reconeixement de l'ASL com a llengua als Estats Units no crec que triomfi. Així doncs, per a un lloc com els Estats Units, cal encarar-ho d'una manera diferent, centrant-se potencialment en estats individuals on els efectes serien diferents, però més centrat en l'educació, que afecta algunes coses, o en

polítiques sanitàries, que n'afecta algunes d'altres. S'ha de dividir en àrees més restringides per tal que tingui els efectes que volem veure ens els diferents dominis. És clar que en el domini de la recerca podem dir que tenim suport per a recerca de la llengua de signes, i això és important, però depèn del lloc: els Estats Units, Europa o altres llocs. La manera d'enfrontar-s'hi és diferent depenent de la manera com es prenen les decisions. Als Estats Units, la secció de Lingüística de la National Science Foundation dona suport a la recerca de la llengua de signes, en financen una part important. Els diners que es poden utilitzar per a cada projecte és molt més limitat del que ho és en altres agències: The National Institute of Health, a l'àrea de sordesa, dona suport a la recerca en la llengua de signes, però són en primera instància una agència de salut, i tenen principalment un punt de vista mèdic, i un punt de vista que ha d'estar relacionat amb qüestions de salut. Per tant, no és possible fer una afirmació general com «cal fixar com a objectiu aquest grup concret», perquè depèn de l'àrea d'efecte que estiguis buscant: polítiques educatives versus polítiques de recerca versus altres qüestions. Probablement, la millor resposta generalitzadora a la pregunta és que la gent hauríem d'adreçar aquests arguments a la gent que té el poder (riu). Aquest sol ser el cas quan parlem de suport i defensa d'una causa (*advocacy*); la gent que té poder és la que cal convèncer perquè vegin el món una mica diferent. De vegades, cal que es convenci també la gent sense poder perquè no estan al cas del tema o de les raons dels arguments.

(14) Per acabar, què li suggeriries a algú que no sap res de llengua de signes?

Primer de tot, vols dir si una persona vol saber més coses sobre llengua de signes? I en segon lloc, cal preguntar-se per què hi està interessat. Si és una persona que és lingüista que no sap res de llengua de signes, però que té la ment oberta i vol aprendre com funcionen, llavors li podem recomanar articles que li donin una visió general o estudis de llengües de signes. Hi ha un llibre recent de Sam Supalla, que encara no m'he pogut mirar, però segurament serà útil, i n'hi ha d'altres. Per tant, hi ha diverses maneres d'ensenyar a la gent sobre la recerca de la llengua de signes i lingüística de llengües de signes. Però si hi estan interessats per involucrar-se en la recerca de llengua de signes, el primer que han de fer és aprendre llengua dels signes i per fer-ho cal entrar en contacte amb persones sordes, i això serà part de la resposta. I aquesta és també la resposta a la gent que són educadors, o senadors, que no saben res sobre la llengua de signes i en volen saber alguna cosa, interactuar amb gent sorda és la millor manera per entendre millor la situació. Crec que és una resposta general: quan la gent no entén o no coneix les persones que són diferents a ells, generalment quan comences a conèixer algú, llavors els entens molt millor i tens la ment més oberta, amb molta més comprensió sobre la situació. Aquesta és una raó més per animar les persones sordes a esdevenir acadèmics i defensors de la causa tenir la formació per poder fer aquest tipus de coses ells mateixos.

Perfecte! Moltes gràcies, Diane, per les teves respostes. Ha estat un plaer tenir-te aquí.
Gràcies per convidar-me. Ho agraeixo molt.

Entrevista realitzada per Josep Quer a la Universitat Pompeu Fabra, Campus de la Comunicació-Poblenou, el 15 de maig de 2018. Enregistrament i transcripció a càrrec de Xavier Mas Craviotto.